

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

NEBEZPEČÍ AMERICKÝCH PŮJČEK V EVROPĚ.

Francesco Nitti, bývalý italský ministr financí a ministerský předseda, rozbírá v prosincovém čísle »Current History« platební schopnosti Evropy. V Evropě je rozšířeno přesvědčení, že Amerika poskytla po válce většině evropských států velké půjčky, které znamenají pro Evropu nebezpečí, neboť umožňují Americe zasahovati vlivně do finančního a hospodářského života v Evropě. Mnozí při tom mají ještě vedlejší, někdy otevřený, jindy skrývaný pocit, že se tu Amerika obohatila na úkor Evropy, zchudlé ve válce. To všechno je z větší části omyl. Předně není bohatství Ameriky přímým následkem války; válka nikdy neobohacuje. Je ovšem pravda, že Amerika musila napsat všechny své síly, měla-li stačit krýti potřeby své i svých spojenců. A to mělo za následek zvýšenou výrobu a čilejší trh. »Necessitas dat intellectum«, říkali již Římané a tato pravda se už často osvědčila i v životě národů, třebaže se musí přijímat jen opatrně. Hospodářská krise může mítí blahodárné účinky tím, že odstraní slabé organismy a podníti činnost zdravých, ale může též zasáhnouti a oslabiti tyto zdravé organismy.

Takové oslabující účinky měla nesporně světová válka na Evropu. Území Spojených Států je zhruba stejně velké jako území Evropy; kdežto však válka stmelila jednotu Ameriky a zvýšila její činnost, nenaučili se obyvatelé Evropy nic z trpkých zkušeností válečných a místo sjednocení živí dále spory a zvětšují překážky míru.

Spojené Státy poskytly spojencům nejen velké peněžní půjčky, nýbrž zásobovaly je též výsledky své práce, zbožím, municí a zbraněmi. Je teď přímo směšné a neodůvodněné, žádají-li někteří evropští politikové, aby Amerika škrtila tyto dluhy nebo mluví-li o ní jako o lichváři. Podle mínění Nittiho bylo by od Ameriky velkým omylem, aby slevila něco na těchto dluzích. To by se mohlo stát jen tehdy, kdyby byla přesvědčena, že by tímto skutkem pomohla míru; ale podporovat třeba jediným dolarem dnešní stav podezírání a nedůvěry v Evropě, bylo by hříchem.

Nyní jak to vypadá s těmi půjčkami. Spojené Státy půjčily v letech 1919—1927 cizím státům asi 8.900 milionů dolarů. To jsou jen půjčky státní, k nimž přistupují ještě půjčky různých korporací a jednotlivců. Všechny tyto peníze nebyly ovšem pro Evropu, nýbrž pro celou řadu jiných zemí, z velké části pro jiné státy v Americe. Tak na př. v roce 1927 je celkový obnos zahraničních půjček Spojených Států 1.592 milionů dolarů, z nichž Evropa dostala pouze 656·7 milionu. A jiná otázka je, jaké jsou to peníze, které takto byly Evropě půjčeny? Je jisto, že stát může delší dobu půjčovat ven jen přebytky bilance svého mezinárodního placení. A tato bilance pro Spojené Státy nevykazuje v poslední době žádných velkých přebytků. Jestliže Spojené Státy půjčily v roce 1927 1.592 miliony dolarů, činí zahraniční investice téhož roku 919 milionů. Odečteme-li z obnosu půjček půjčky Kanadě a Latinské Americe, zjistíme snadno, že Evropa v posledních letech poslala do Ameriky více peněz, než Amerika Evropě. Je jisto, že evropští kapitalisté, hlavně v zemích, které byly účastny války, nedůvěřují domácím poměrům a hledají místo, které by bylo nejbezpečnější pro jejich peníze. Investují je ve Švýcarech, v Holandsku, ve Švédsku, ale nejraději v Americe.

Takový kapitalista hledá dvě věci při podobných investicích: nejmenší nebezpečí války nebo revoluce a největší stabilitu měny. Pokud se týče stability měny, vyhovuje dnes snad jen Anglie, Francie a Německo, méně pevná je měna ve Španělsku, Polsku a v Itálii. Stabilisace liry, jak ji provedli fašisté, je »bluff«, který musí vésti jen ke zkáze. A s druhou podmínkou je to v Evropě ještě horší. Skoro všechny státy sice přijaly Kelloggův pakt, zástupci většiny států několikrát do roka ujišťují v Ženevě o své ochotě odzbrojiti, ale »až tu bude zajištěna bezpečnost«. A to nebude nikdy, dokud nebude odstraněno vzájemné podezřívání. Při tom je jisto, že má dnes Evropa víc vojáků než před válkou a že platí na ozbrojenou moc asi právě tolik, jako v roce 1914. Nebezpečí revoluce není dnes ovšem tak velké jako v letech 1919—1920, ale stále jsou zde utlačované menšiny, je tu příliš mnoho

diktátorů a nepravidelných politických vlád. Rudá diktatura bolševiků je nebezpečí války, ale stejné nebezpečí je v bílé diktatuře v Itálii, v Polsku a v Maďarsku. Diktatura může snad být v určitém momentu nutná, ale každá diktatura, jakmile se stane stálým režimem, nutně vede ke katastrofě.

Investuje-li tedy Evropa více peněz v Americe, než Amerika v Evropě, je to proto, že Evropa ztratila důvěru v sebe. Při tom Amerika dostává evropské peníze laciněji, než půjčuje své peníze Evropě. Půjčuje tedy Amerika Evropě vlastně zase peníze evropské, ba je dokonce možno, že evropské peníze tvoří i část amerických půjček Kanadě a Latinské Americe. Půjčuje si tedy vlastně Evropa sama sobě, ale prostřednictvím Ameriky, protože to považuje pro sebe za bezpečnější.

Jak bude Evropa postupně upevňovati pořádek doma, tak bude získavati důvěry v sebe. Ale za dnešního stavu by měla být Amerika opatrná při poskytování půjček Evropě. Taková půjčka znamená pro ni nebezpečí, je-li poskytnuta zemi politicky nestálé nebo zemi s neregulérní vládou. Půjčka Rusku, Polsku nebo Itálii znamená nebezpečí tak dlouho, dokud bude v těchto zemích trvati dnešní diktatura. Jednak se dá předpokládati, že za dnešního stavu užije se tu amerických peněz hlavně na vojenské potřeby a na podporu nezdravého systému peněžního, jednak je tu nebezpečí politické. Má-li být nějaký závazek platný, musí být ujednáno svobodně. Jestliže však někde byl potlačen parlament, svoboda spolčovací, a svoboda tisku, nemůže se mluvit o svobodně ujednaném závazku. Závazky diktátorů nemohou zavazovati jejich nástupce. Tak je tomu se všemi závazky Itálie smluvenými po červnu 1928, poněvadž v té době národ nemohl žádným způsobem projevit své mínění nebo svůj odpor k nim. Je velmi riskantní půjčovati bolševickému Rusku, ale stejně riskantní je půjčovati zemím s bílou diktaturou, zemím, v nichž byla potlačena svoboda projevu mínění. Je zajímavé, že Anglie, druhý stát po Americe, který povoluje ve značnější míře zahraniční půjčky, nepůjčila takřka nic Itálii od doby fašistické vlády, a vyhýbá se vůbec půjčkám státům, v nichž je největší nebezpečí diktatury.

FBS.

VOLEBNÍ PRÁVO ŽEN VE FRANCII.

Tuto otázku rozbírá Simone France v prosincovém čísle revue »Current History« v článku »Denial of the franchise to French women«.

Horlivý zastánce ženských práv senátor Louis Martin překvapil posluchačstvo v Sorbonně prohlášením, buď že jsou ženy ve Francii horší, méně cenné, než ženy v jiných státech, nebo že francouzské zákony nejsou tak spravedlivé, jako cizí. Nemůže pochopiti, že právě ve Francii, kde ženy hrály vždy tak důležitou úlohu ve veřejném životě, nemají těch politických práv, kterých se jim v jiných státech již dávno dostalo. Či snad je Francie jen zemí velkých ideí, ale bázlivá v činech? Proč se bojí francouzský parlament učiniti ten »skok do tmy«, když přece již ve 14. století první Generální Stavby byly zvoleny muži i ženami bez rozdílu, když po celý středověk měly ženy, aspoň teoreticky, stejná práva jako muži? Jak paradoxní, že právě revoluce, která tak vysoko mávala praporem svobody, bratrství a rovnosti, vzala ženám práva, za něž bojovala pro muže! A nemělo by to aspoň dvacáté století napravit?

Je ovšem otázka, přejí-li si toho ženy, záleží-li jim na tom. Jedna z hlavních námitek uváděných francouzskými ženami je, že by účastí v politice nutně trpělo jejich ženství. Takový byl názor George Sandové, stejně opovržení pro politický život projevovala Sarah Bernhardtová; a v nejnovější době stejně se vyjádřila ve veřejném životě tak známá žena jako Mme Curie.

Když se tak dokonalé ženy shodují v názoru, že politika není pravé pole pro uplatnění vlivu žen, co možno očekávati od ostatních žen, pro něž jediným a hlavním zájmem je jejich rodina? Dnes snad jediné dělnické ženy, hlavně ženy z továren, jsou pro volební právo žen; je to do jisté míry výsledkem propagace komunistické strany. Venkovské ženy se o politiku vůbec nestarají. A buržoasie má sice celou řadu spolků a korporací, hájících emancipaci žen a jejich práv, ale tyto spolky pracují odděleně a jejich činnost proto zaniká.

Ženy tedy dosáhnou volebního práva ve Francii tehdy, až jim na něm bude záležeti, až ho budou chtít. Pokud se týče mužů a jejich ochoty dáti ženám takové právo — nebylo lepší doby než těsně po válce, kdy měli v čerstvé paměti, co všechno vykonaly jejich matky a ženy v smutných letech válečných.

A opravdu 18. května 1919 projednala poslanecká sněmovna návrh zákona o volebním právu žen a 344 hlasy proti 93 byl přijat návrh zákona o naprosté rovnosti obou pohlaví pokud se týče volebního práva. Ženy sice přijaly toto rozhodnutí sněmovny jako velké vítězství, ale víc se o věc nestaraly. A tak se stalo, že po třech letech senát zamítl tuto předlohu 156 hlasy proti 134, aniž by to bylo vzbudilo značnější ohlas ve veřejnosti. Od té doby byly v senátě několikrát podány návrhy ve věci volebního práva žen, ale vždy bez výsledku. A naposled v červenci 1928 senátor Martin se zasazoval o projednání reformy zákona o volbách, ale předloha zákona o hlasovacím právu žen byla zase zamítnuta 176 hlasy proti 128.

A tentokrát je zajímavé, že byli proti předloze hlavně radikálové a radikální socialisté. Ti věří, že jsou francouzské ženy pod příliš velkým vlivem katolické církve a že by tato církev jich využila pro své reakcionářské zájmy. Zde je tedy nejpádňější důvod proti hlasovacímu právu žen: mohlo by zničit těžce dobytou odluku státu od církve.

Jenže tento stav má též své potíže. Senátor Gourju upozornil jednou na zvláštní situaci v saarském území. Tam mělo podle versailleské smlouvy pět okresů, které dříve náležely Německu, právo rozhodnouti plebiscitem, ke které zemi chtějí náležeti. Dá se čekat, že by se tamní ženy dobrovolně zřekly svých politických práv, kterých požívaly jako pruské nebo bavorské poddané? A v saarském území je po válce o 11.000 žen více než mužů.

Žádný senátor neřekne, že nemohou ženy dostat volebního práva proto, že by ho nezasluhovaly. Zaslouhují ho, ale teď není vhodná doba pro takové politické experimenty, Dnes je o 1.800.000 žen více než mužů a vláda ve Francii je příliš nejistá, než aby mohla takto zvětšiti počet voličů. Jen pevná a stálá vláda může si dovoliti jednati s tak novým živlem jako jsou hlasy žen, ale dnešní stav politického života ve Francii to nedovoluje. I jinak je život ve Francii těžký, stopy války jsou ještě příliš zřetelné a proto politikové mají dost co dělat s jinými aktuálními životními problémy a neodvažují se pokusů, jejichž výsledků nelze předvídati.

FBS.

LITERATURA.

HENDRIK DE MANN: DUCH SOCIALISMU: (*Ku psychologii socialismu*). (Český překlad R. Šternové vydán jako IX. kniha II. řady Politické knihovny nákladem Orbisu r. 1928; str. 423, za 52 Kč).

Tato kniha není učebnicí, ze které by bylo možno vybrati a do logické soustavy zhustiti řetěz thesů jakožto výsledků práce. Je to hutná kniha plná theoretických myšlenek, praktických zkušeností a vybojovaných výsledků krísi svědomí a víry. Vnější formou blíží se cyklu essayí na rozhraní vědy a praktické politiky. Proto snad nejlepším orientačním přehledem bude výběr hlavních myšlenek bez jejich vnuceného tísnění do soustavy vědecky a slohově ucelené.

I. díl: Přičiny.

I.

Theorie motivů jako základní problém socialismu.

Světová válka přinutila všechna hnutí, aby vyřešila svůj vztah ke změněným poměrům; také dlouho zrající krise marxismu vyvrcholila. Marxismus však právě po válce upadl v dogmatickou uzavřenost. Na řešení jeho krise nestačí již Bernsteinův revisionismus, nýbrž kritika jde na samé filosofické základy marxismu (dialektické zákony vývoje, mechanismus, historismus, racionalismus a hospodářský hedonismus).